

УДК 159.9: 37.015.3

Сивогракова З.А.,

к.психол.н., доцент, доцент кафедри філософії та соціології

Українського державного університету залізничного транспорту, sivograkova@kart.edu.ua

Україна, м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ СТУДЕНТАМИ РІЗНИХ АСПЕКТІВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті висвітлені психологічні аспекти дистанційного навчання. Акцентовано увагу на важливості розуміння дистанційного навчання як простору для самоздійснення особистості, реалізації її як суб'єкта і важливості міжсуб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу. Представлені результати опитування здобувачів вищої освіти щодо їх оцінки різних форм організації освітнього процесу, інструментів взаємодії, особливостей зворотнього зв'язку. Учасниками опитування були студенти-магістри. Опитування проводилось за допомогою Google-forms, на умовах анонімності. Зроблено висновок про усвідомлення студентами, які мають досвід навчання, важливості безпосередніх міжособистісних контактів в освітньому процесі в умовах дистанційного навчання, надання і отримання особистісно орієнтованого зворотнього зв'язку.

Ключові слова: дистанційне навчання, міжсуб'єктна взаємодія, форми організації освітнього процесу.

Постановка проблеми. Стрімке входження вищої школи в реалії всеосяжної діджиталізації, використання на постійній основі технологій дистанційної комунікації як інструменту педагогічної діяльності вимагають усвідомлення психологічних особливостей міжсуб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу, механізмів і закономірностей соціального впливу, міжособистісної перцепції. На основі визначеного важливим є напрацювання певних норм і способів здійснення педагогічної діяльності в умовах дистанційного навчання, які б сприяли її результативності: зберігаючи фокусування на цінностях комфорту і зручності, забезпечували б також сприяння розвитку особистості у напрямку більшої самостійності, креативності, оволодіння не лише знаннями, а й набуттю необхідними у майбутній професії компетентностями.

Метою статті є висвітлення результатів 1) аналізу публікацій щодо визначення психологічних особливостей дистанційного навчання, а також 2) проведеного дослідження сприйняття й оцінки здобувачами вищої освіти організаційних аспектів і особливостей міжсуб'єктної взаємодії в умовах дистанційного навчання у ЗВО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дистанційне навчання і дослідження його особливостей мають уже свою історію. Література з зазначеної теми дозволяє визначити цілий ряд психологічних його особливостей. Зокрема, акцентується увага на важливості самостійності, певного рівня розвитку самосвідомості, навичок саморегуляції у тих, хто навчається як умови його ефективності. При цьому простір дистанційної освіти визначається як простір самоактуалізації особистості [1], а студентоцентрична модель навчання, з якою асоціюється широке запровадження змішаного і дистанційного навчання – як модель саморозвитку студента [2, С.53]. Визначається також роль особливостей когнітивних процесів студентів, їх вікових характеристик, рівня розвитку, індивідуальних відмінностей, особливостей функціонування в умовах дистанційного навчання [3]. Вказується на те, що суттєво змінюється роль викладача за умов

дистанційного навчання: посилюється його роль як інтерпретатора інформації, викладач значною мірою стає координатором [4]; основною функцією навчальної діяльності – діяльності викладача – визнається сприяння здійсненню тими, хто навчається, учинневої діяльності, яка «є певною мірою незалежною від навчальної діяльності, має свої психологічні механізми» [2, С.27], передбачає суб'єктність учня, отримання внутрішнього продукту – відповідних змін в самому суб'єкті).

Таким чином, умови дистанційного навчання можна визнати як такі, що передбачають суб'єктне самоздійснення його учасників, і, міжсуб'єктну між ними взаємодію. Проблемаю постає підвищення її ефективності в умовах опосередкованого характеру контактів.

Проведене нами опитування, в якому взяли участь здобувачі вищої освіти другого (магістерського) рівня (опитування проводилось за допомогою Google-forms, на умовах анонімності, учасниками були студенти-магістри (n24) факультету інформаційно-керуючих систем та технологій Українського державного університету залізничного транспорту) показало, зокрема, що повністю дистанційне навчання не є абсолютним фаворитом в оцінках студентами за критерієм ефективності і зручності. Тільки кожен четвертий оцінив «повністю дистанційну роботу з самостійними завданнями» як найбільш зручну і водночас ефективну. Решта студентів поділилися рівно навпіл у своїх уявленнях про переваги «аудиторних лекцій і семінарів з домашніми завданнями» або «поєднання дистанційної роботи з аудиторними заняттями». Порівняння отриманих результатів з минулорічними [5] свідчить про їх подібність: в минулому навчальному році (2019–2020 рр) студенти, які мали можливість порівняти в межах одного навчального курсу переваги та проблемні моменти дистанційного навчання і звичного (до запровадження карантинних заходів) з аудиторними заняттями, порівну розподілились в оцінці зручності і ефективності різних форм організації освітнього процесу [5]. Вважаємо, що подібні результати свідчать, крім іншого, про оцінку студентами вагомості безпосередньої взаємодії між всіма учасниками освітнього про-

цесу, усвідомлення ними неможливості зведення процесу отримання освіти лише до самостійних (усамітнених) зусиль в отриманні знань шляхом вивчення теоретичного матеріалу і виконання самостійних завдань здебільшого письмового характеру.

Звісно, що такий запит на ефективну міжособистісну взаємодію є викликом для дистанційного навчання. Частково певний дефіцит безпосереднього контакту компенсується впровадженням синхронних засобів дистанційної освіти (відео-зв'язку, месенджерів). Про роль цих інструментів в дистанційній освіті свідчать відповіді студентів, 87,5% яких в нашому опитуванні (21 з 24 учасників), оцінюючи зручність і ефективність різних інструментів, які використовуються під час дистанційного навчання, визначили як такі, що заслуговують на оцінки «4» і «5» за п'ятибальною шкалою, месенджери (Viber, Telegram та ін.), адже саме месенджери передбачають максимально особистісне звернення, можливість отримати так само особистісний зворотній зв'язок, а також можливість контакту без жорсткої регламентації розкладом. На другому місці на кількість позитивних оцінок – конференції в Zoom з презентаціями, їх високо оцінили 79% опитаних студентів, на третьому місці – також Zoom, але без презентацій (позитивно оцінили такі конференції 58,3% студентів). А от Moodle 45,8% студентів поставили оцінку «посередньо» (щоправда жоден учасник опитування не оцінив цю платформу негативно). Лідерами антирейтингу виявилися форуми і Skype (66,7% і 79,2% відповідно опитаних поставили їм оцінки «1» і «2»).

Висновки. Отримані результати свідчать про усвідомлення здобувачами вищої освіти, які мають досвід навчання (магістри), вагомості безпосередніх контактів в освітньому процесі в умовах дистанційного навчання, безпосередньої чи опосередкованої, але особистісно орієнтованої міжособистісної взаємодії з можливістю особистісно орієнтованого ж таки зворотнього зв'язку. Посилити ефективність такої взаємодії мають надання знань і розвиток комунікативної складової комунікативних компетентностей молодих людей щодо письмових форм комунікації, вольової регуляції, надання і отримання зворотнього зв'язку, розвитку витримки, дисципліни у послідовності комунікативних дій.

Sivograkova Z.A.,

*Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of Philosophy and Sociology,
Ukrainian State University of Railway Transport, sivograkova@kart.edu.ua*

Ukraine, Kharkiv

THE STUDENTS' PERCEPTION AND ASSESSMENT PECULIARITIES OF DISTANCE LEARNING VARIOUS ASPECTS

The psychological aspects of distance learning are presented. The idea about importance of comprehension the distance learning as a space for personalities self-realization is emphasized. In addition, opportunities for distance education in the field of intersubjective interaction are labeled as important. The results of the survey of university students about their assessment of various forms of organization of the educational process, tools of interaction and features of feedback are presented. The master students were participants of the survey. The Google-forms were used for the survey. The survey was organized on condition of anonymity. It is concluded that students who have learning experience are aware of the importance of direct interpersonal contacts in the educational process in the context of distance learning, providing and receiving personality-oriented feedback.

Key words: *distance learning, intersubjective interaction, forms of educational process organization.*

Перспективами досліджень у визначеному напрямку мають стати питання індивідуально-психологічних особливостей участі в процесі дистанційного навчання, здійснення міжсуб'єктної в ньому взаємодії учасників освітнього процесу різного віку, типологічних характеристик особистості, когнітивних процесів та ін.

Література

1. Мельніченко С.В., Ржевський Г.М., Роганов В.П. Психологічно-організаційні особливості дистанційної форми навчання в сучасних умовах // Вісник Національного університету оборони України. 2013. Вип. 6. С.242-247.
2. Дистанційне навчання: психологічні засади: монографія / М.Л. Смульсон, та ін.; за ред. М.Л. Смульсон. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. 240с.
3. Дистанційне навчання – від теорії до практики, актуальний мережевий семінар. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/articles/15/>
4. Застело А.О. Психологічні основи дистанційного навчання // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Психологія. 2013. Вип. 45(2). С.85-94.
5. Сивогракова З.А. Психолого-педагогічні особливості комунікації в умовах дистанційного навчання // Проблеми впровадження змішаного навчання в Українському державному університеті залізничного транспорту: Тези науково-методичної конференції кафедр університету (25–26 листопада 2020 року) / Укр. держ. ун-т залізнич. трансп. Харків, 2020. С.76-77.

References

1. Melnichenko S.V., Rzevskiy G.M., Roganov V.P. Psychologically-organizational peculiarities of distance learning in modern conditions // Visnyk Nacionalnogo universytetu obrony Ukraïny. 2013. Vyp. 6. S.242-247.
2. Dystancijne navchannja: psihologichni zasady: monografija / M.L. Smulson, ta in.; za red. M.L. Smulson. Kirovograd: Imeks-LTD, 2012. 240s.
3. Dystancijne navchannja: vid teoriji do praktky, aktualnij mrezevyj seminar. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/articles/15/>
4. Zastelo A.O. Psihologichni osnovy dystancijnogo navchannja // Visnyk Kharkivskogo nacionalnogo universytetu imeni G.S. Skovorody. Psihologija. 2013. Vyp. 45(2). S.85-94
5. Sivograkova Z.A. Psihologo-pedagogichni osoblyvostikomunikaciji v umovah dystancijnogo navchannja // Problemy vprovadzhennja zmishanogo navchannja v Ukraïnskomyu derzhavnomu universyteti zaliznychnogo transport: Tezy naukovo-metodychnoji konferenciji kafedr universytetu (25–26 lystopada 2020 roky) / Ukr. derzh. un-t zaliznych. transp. Kharkiv, 2020. S.76-77.